บทที่ 5
ความรับผิดทางละเมิดและความรับผิดทางอาญา

ความรับผิดทางอาญา เป็นความรับผิดตามกฎหมายอาญาซึ่งบัญญัติขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครองป้องกันความปลอดภัยในสังคมมนุษย์และการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ส่วนความรับผิดทางละเมิดนั้นเป็นความรับผิดทางแพ่งอันเป็นความรับผิดตามกฎหมายเอกชน กำหนดขึ้นมาเพื่อคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ของเอกชนที่จะพึงมีต่อกัน การกระทำอันเป็นความรับผิดทางอาญาส่วนหนึ่งจึงมักจะเป็นความรับผิดทางละเมิดด้วย เพราะการทำผิดอาญานั้นนอกจากจะกระทบกระเทือนต่อชุมชนแล้ว ยังอาจก่อความเสียหายต่อเอกชนเป็นการส่วนตัวด้วยได้ แต่เนื่องจากประเภทของความรับผิดเป็นคนละเรื่องกัน ความรับผิดทั้งสองจึงมีข้อที่แตกต่างกันในลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของกฎหมาย

วัตถุประสงค์ของการบัญญัติกฎหมายละเมิดคือต้องการเยียวยาความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับให้ได้รับการชดใช้เพื่อทดแทนเพื่อคืนสู่สภาพเดิมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เป็นการที่กฎหมายเข้ามาช่วยจัดการยุติข้อโต้เถียงระหว่างเอกชนด้วยกัน มิให้เกิดความรู้สึกต้องการแก้แค้นโต้ตอบการกระทำละเมิด

ส่วนกฎหมายอาญานั้น เกิดขึ้นมาจากการที่มนุษย์มาอยู่รวมกันจนเป็นสังคม ระเบียบของสังคมจึงจำเป็นต้องมีเพื่อความสงบสุข ต่อมาระเบียบเหล่านั้นก็วิวัฒนาการขึ้นเป็นข้อบังคับเป็นกฎหมาย และหากผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายเหล่านั้น ก็จะถือว่าผู้นั้นเป็นผู้กระทำผิดต่อสังคม ซึ่งจะต้องถูกลงโทษทางอาญา วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญาจึงเป็นเรื่องของการคุ้มครองสังคมหรือชนในสังคม โดยมุ่งลงโทษผู้กระทำผิด เพื่อเป็นการทดแทนความเสียหาย เพื่อข่มขู่ให้หลาบจำ เพื่อปรับปรุงแก้ไขพฤติการณ์ของผู้กระทำผิดมิให้กลับมาทำผิดซ้ำอีก โดยเฉพาะความผิดบางประเภทซึ่งกฎหมายกำหนดโทษถึงขั้นจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิตอันเป็นโทษขั้นร้ายแรงนั้น เห็นได้ว่ากฎหมายมุ่งที่จะตัดปัญหาโดยปิดโอกาสในการกระทำความผิดมิให้เกิดขึ้นได้อีกเลย ดังนั้นข้อแตก

LW 208 23

ต่างที่เห็นได้ชัดในเรื่องของวัตถุประสงค์ของกฎหมายก็คือ ในทางละเมิดนั้นคำนึงถึงตัวผู้เสียหายเป็นหลัก แต่ในทางอาญากลับคำนึงถึงตัวผู้กระทำผิดมากกว่า

2. เรื่องความรับผิดตามลักษณะของการกระทำ

การกระทำบางอย่างอาจก่อให้เกิดความรับผิดทางละเมิดแต่อย่างเดียวการกระทำบางอย่างก็เป็นความรับผิดทางอาญาเพียงอย่างเดียว และในบางครั้งลักษณะของการกระทำอาจก่อให้เกิดความรับผิดได้ทั้งสองประการคือ มีความรับผิดทั้งละเมิดและอาญาด้วย เช่น การกระทำความผิดเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย เสรีภาพ ชื่อเสียง ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เป็นต้น

<u>ตัวอย่าง</u> นาย ก. ประมาทเลินเล่อทำให้แจกันของนาย ข. แตก เป็นการกระทำละเมิดตามมาตรา 420 แต่ไม่เป็นความผิดอาญา เพราะความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 358 ฐานทำให้เสียทรัพย์ของผู้อื่นนั้นต้องมีเจตนากระทำผิดด้วย (ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59)

<u>ตัวอย่าง</u> นาย ก. ขับรถด้วยความเร็วสูงผ่าสัญญาณไฟแดง แต่ไม่ทำให้ผู้ใดได้รับความเสียหาย เป็นการกระทำความผิดอาญา ตามพระราชบัญญัติจราจร แต่ไม่เป็นละเมิดเพราะไม่มีความเสียหายแก่ผู้อื่น

<u>ตัวอย่าง</u> นาย ก. ใช้ปืนยิง นาย ข. ตาย เป็นความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 ขณะเดียวกันก็เป็นความผิดทางแพ่งฐานละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ด้วย

3. การตีความตัวบทกฎหมาย

มีหลักอยู่ว่าการตีความกฎหมายอาญาต้องตีความโดยเคร่งครัด คือถือตามหลักเกณฑ์ที่ปรากฏอยู่ในตัวบทกฎหมาย จึงมีสุภาษิตกฎหมายทั่วไปที่ว่า "ไม่มีกฎหมายย่อมไม่มีโทษ" (*Nulla poena sine lege*)

ส่วนความรับผิดทางละเมิดนั้น จะตีความเคร่งครัดอย่างกฎหมายอาญาไม่ได้[21] เพราะผลของความรับผิดแตกต่างกัน โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 4 ได้ให้อำนาจใน

---

[21] กฎหมายของอังกฤษมีการตีความกฎหมายละเมิดอย่างเคร่งครัดเช่นเดียวกับการตีความกฎหมายอาญา (เสนีย์ ปราโมช , ม.ร.ว. , <u>ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1</u> (ภาค 1-2).

การตีความตัวบทกฎหมายอย่างขยายความได้ อย่างไรก็ตามถ้าเป็นการตีความ "ข้อยกเว้น" ของกฎหมาย จะตีความเหมือนดังเช่นตีความหลักกฎหมายทั่วไปไม่ได้ เพราะการตีความข้อยกเว้นนั้นมีหลักว่าต้องตีความโดยเคร่งครัดตามหลักลาตินว่า *"Ex ceptioest strictissimae interpretatiouis"*[22]

4. ผลของความรับผิด

ผลของความรับผิดคดีละเมิดคือจำเลยต้องรับผิดในการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 และตามบทบัญญัติในหมวดค่าสินไหมทดแทน ตั้งแต่มาตรา 438-447

ส่วนผลของความรับผิดทางอาญา ทำให้ผู้กระทำผิดต้องรับโทษตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 18 กำหนดไว้ คือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน แล้วแต่กรณี

ในอดีต หากลูกหนี้ถูกบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนตามคำพิพากษาอันเนื่องมาจากมีการกระทำความผิดอาญาอยู่ด้วยนั้น อาจถูกปรับหรือจำคุกได้ ดังกฎหมายลักษณะอาญาบัญญัติไว้ในมาตรา 92 ว่า "การบังคับให้คืนทรัพย์หรือให้ใช้ค่าสินไหมตามคำพิพากษาให้กระทำดุจกับวิธีบังคับให้ใช้ค่าปรับอันบัญญัติไว้ในมาตรา 18, 19, 20 นั้น" และมาตรา 18 บัญญัติว่า "ผู้ใดต้องคำพิพากษาให้ปรับและมิใช้ค่าปรับ ภายใน 15 วัน นับแต่วันคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ให้ยึดทรัพย์สมบัตินั้นใช้ค่าปรับหรือมิฉะนั้นให้เอาตัวมันจำคุกแทนค่าปรับ..." (การบังคับในลักษณะนี้เป็นวิธีบังคับเสมือนว่าจำเลยในคดีนั้นถูกลงโทษด้วย ซึ่งเป็นวิธีที่เรียกว่า *"Contrainte par corpe"* ตามกฎหมายฝรั่งเศส)[23] ต่อมามีการยกเลิกหลักกฎหมายดังกล่าวโดยพระราชบัญญัติให้ใช้ ประมวลวิธีพิจารณาอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 4 และให้ใช้บังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา มาตรา 249 ที่ว่า "คำพิพากษาหรือคำสั่งให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สิน ค่าทดแทนหรือค่าธรรมเนียมนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง" การบังคับให้ใช้ราคาทรัพย์สินหรือค่าสินไหมทดแทนจึงเป็นไปตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งว่าด้วยการบังคับคดี คือโจทก์มีทางบังคับให้จำเลยชำระค่าสินไหมทดแทนเท่านั้น และหากจำเลยไม่ยอมชดใช้ให้ก็ร้องขอให้ศาลสั่งยึดทรัพย์ของจำเลย เพื่อขายทอดตลาด ได้ราคาเท่าไรจึงเอามาชำระหนี้นั้น

---

[22] จิ๊ด เศรษฐบุตร, "กฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวล," หน้า 70.

[23] เรื่องเดียวกัน, หน้า 77.

5. ความระงับสิ้นไปของความรับผิด

ความรับผิดตามคดีอาญาระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำผิด (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 38) แต่ความรับผิดทางแพ่งยังคงมีอยู่ ความตายของผู้ทำละเมิดไม่ทำให้คดีแพ่งระงับตามไปด้วย ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1599 และ 1600 กำหนดให้ทายาทรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่ของเจ้ามรดก เมื่อเจ้ามรดกมีหน้าที่ (ความรับผิด) ต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย ทายาทซึ่งเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกจึงต้องรับภาระในหนี้ที่เจ้ามรดกมีต่อผู้เสียหายนั้นด้วย อย่างไรก็ดี ทายาทนั้นไม่จำต้องรับผิดเกินกว่าทรัพย์มรดกที่ตกได้แก่ตน ตามมาตรา 1601

6. อายุความ

อายุความฟ้องร้องคดีแพ่งและคดีอาญามีความแตกต่างกัน อายุความฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายคดีละเมิดนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 448 กำหนดไว้ให้มีเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้ต้องเสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือไม่เกินสิบปีนับแต่วันทำละเมิด ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าเหตุละเมิดนั้นจะร้ายแรงมากน้อยกว่ากันเท่าไรหรือไม่

ส่วนอายุความความฟ้องร้องในคดีอาญา กฎหมายกำหนดเวลาโดยคำนึงถึงความร้ายแรงของการกระทำความผิด หากเป็นความผิดที่ร้ายแรงกฎหมายจะกำหนดระวางโทษไว้สูง คดีที่มีระวางโทษสูง อายุความฟ้องร้องจะยาวกว่าคดีที่มีระวางโทษต่ำ อายุความยาวที่สุดคือ 20 ปี และลดหลั่นลงมาตามลำดับและสั้นที่สุด คือ 1 ปี โดยเริ่มนับอายุความตั้งแต่วันกระทำความผิด (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 95) อย่างไรก็ดี หากคดีอาญานั้นเป็นความผิดอันยอมความได้ และผู้เสียหายมิได้ร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำผิด ก็เป็นอันขาดอายุความ (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 96)

อายุความที่แตกต่างกันนี้ อาจทำให้มีปัญหาในกรณีที่เป็นการฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาด้วย ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 51 จึงได้กำหนดว่า ถ้าไม่มีการฟ้องร้องคดีอาญา อายุความฟ้องร้องคดีแพ่งให้ถืออายุความทางอาญาบังคับ และหากมีการฟ้องร้องคดีอาญาก็ให้อายุความทางแพ่งสะดุดหยุดลงก่อน หากผลของคำพิพากษาคดีอาญาเป็นเช่นไร การนับอายุความก็เป็นไปตามมาตรา 51 บัญญัติไว้ ดังจะได้กล่าวโดยละเอียดต่อไปในเรื่องของอายุความ

7. ความรับผิดของผู้ร่วมกระทำความผิด

ผู้ที่ร่วมกระทำผิดทางอาญาจะได้รับโทษไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับลักษณะของการเข้าร่วมกระทำ กฎหมายกำหนดโทษไว้สำหรับผู้ใช้ ผู้สนับสนุน ตัวการ ให้รับผิดแตกต่างกัน (ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ถึง 86) เช่น ผู้ใช้มีความรับผิดเพียงหนึ่งในสามของโทษที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น แต่ผู้สนับสนุนจะต้องรับผิดสองในสามของโทษนั้น เป็นต้น ส่วนการร่วมกระทำละเมิดอันเป็นความรับผิดทางแพ่งนั้น ไม่ว่าจะเป็นการร่วมกันกระทำในฐานะที่เป็นตัวการ เป็นผู้วางแผน ผู้ใช้ ผู้สนับสนุน หรือผู้ดูต้นทาง ก็มีความรับผิดเท่ากันหมด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 432

สุภาษิตกฎหมาย

NULLA POENA SINE LEGE

ไม่มีกฎหมายย่อมไม่มีโทษ

สุภาษิตกฎหมาย

LEX NON COQIT AD IMPOSSIBILLIA

กฎหมายไม่บังคับให้ผู้ใดกระทำในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้